

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.5.37>

ISTOTA I ZNACZENIE ADMINISTRACYJNOPRAWNEGO ZABEZPIECZENIA REALIZACJI POLITYKI PAŃSTWA KIERUNKU HUMANITARNEGO

Elvira Sydorova

kandydat nauk prawnych,

*zastępca dyrektora Dydaktyczno-Naukowego Instytutu Prawa i Szkolenia Specjalistów
dla Jednostek Narodowej Policji Dniepropetrowskiego Państwowego Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych
(Dniepr, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-6293-1886

elvirasydorova@ukr.net

Adnotacja. Badanie dotyczy aktualnych problemów i słabych punktów obowiązujących aktów regulacyjnych regulujących stosunki społeczne w sferze humanitarnej, wdrażania przez państwo polityki w sferze humanitarnej. Należy zauważyć, że realizacja wpływów państwowych w sferze humanitarnej jest teraz skomplikowana przez biurokratyczne zamieszanie terminologiczne, niedopasowanie jej zrozumienia w dokumentach planowania strategicznego, ponieważ nadal nie ma jasnej definicji terminu „humanitarny”. W aktach normatywnych dotyczących regulacji stosunków społecznych w sferze humanitarnej pojęcie „humanitarny” jest określane dość szczegółowo, ale nie pozbawia tych definicji chaosu pojęciowego, wskazano, że głównym problemem jest brak ogólnej świadomości znaczenia odzwierciedlenia komponentu humanitarnego w strategicznych dokumentach rozwoju kraju, a przede wszystkim zapewnienie jego bezpieczeństwa narodowego (są to ważne „kwestie bezpieczeństwa” akty normatywne i prawne, takie jak ustawa Ukrainy „O bezpieczeństwie narodowym Ukrainy” i, w których problematyce humanitarnej przypisano drugorzędą rolę. Podkreśla się, że w latach niepodległości rozwinęło się fałszywe postrzeganie sfery humanitarnej jako „niepriorytetowego” czynnika zabezpieczenia interesów narodowych państwa ukraińskiego. Na podstawie analizy obowiązujących przepisów wyróżnia się pięć priorytetów strategii bezpieczeństwa humanitarnego.

Słowa kluczowe: akty prawne, dokumenty strategiczne, sfera humanitarna, ustawodawstwo, bezpieczeństwo narodowe.

THE ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROVISION OF THE IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE HUMANITARIAN DIRECTION

Elvira Sydorova

*Doctor of Law, Deputy Director of the Educational and Scientific
Institute Rights and Training of Specialists for Units*

Dnipropetrovsk State National Police University of Internal Affairs (Dnipro, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-6293-1886

elvirasydorova@ukr.net

Abstract. The study deals with the current problems and weak points of the current normative legal acts that regulate social relations in the humanitarian sphere, the state's implementation of policy in the humanitarian sphere. It is emphasized that the implementation of state influence in the humanitarian sphere is currently complicated by bureaucratic terminological confusion, a discrepancy in its understanding in strategic planning documents, because the term "humanitarian" still does not have a clear definition. In the normative acts related to the regulation of social relations in the humanitarian sphere, the term "humanitarian" is disclosed in sufficient detail, but this does not relieve these definitions of conceptual chaos, it is indicated that the main problem is the lack of general awareness of the importance of reflecting the humanitarian component in the strategic documents of the country's development and, first of all, ensuring its national security (these are important "security" legal acts such as the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" and the National Security Strategy of Ukraine, in which humanitarian issues are given a secondary role. It is emphasized that during the years of independence, a false perception was formed the humanitarian sphere as a "non-priority" factor of ensuring the national interests of the Ukrainian state. Based on the analysis of the current legislation, five priorities of the humanitarian security strategy are distinguished.

Key words: normative legal acts, strategic documents, humanitarian sphere, legislation, national security.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ГУМАНІТАРНОГО НАПРЯМКУ

Ельвіра Сидорова

кандидат юридичних наук,

заступник директора Навчально-наукового інституту

права та підготовки фахівців для підрозділів

Національної поліції Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ (Дніпро, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-6293-1886

elvirasydorova@ukr.net

Анотація. В дослідженні йде мова про актуальні проблеми та слабкі місця чинних нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини в гуманітарній сфері, реалізації державою політики в гуманітарній сфері. Наголошується, що реалізація державного впливу в гуманітарній сфері ускладнюється наразі бюрократичною термінологічною плутаниною, розбіжністю її розуміння у документах стратегічного планування, адже й досі не має чіткого визначення терміну «гуманітарний». В нормативних актах, які стосуються регулювання суспільних відносин в гуманітарній сфері термін «гуманітарний» розкривається досить докладно, проте це не позбавляє цих визначень понятійного хаосу, вказується, що основна проблема полягає у відсутності загального усвідомлення важливості відображення гуманітарної складової в стратегічних документах розвитку країни і, насамперед, забезпечення її національної безпеки (це важливі «безпекові» нормативно-правові акти на кшталт Закону України «Про національну безпеку України» та Стратегії національної безпеки України, в яких гуманітарній проблематиці відведено другорядну роль. Акцентується увага, що за роки незалежності склалося хибне сприйняття гуманітарної сфери як «непріоритетного» чинника забезпечення національних інтересів української держави. На основі аналізу чинного законодавства виділяються п'ять пріоритетів стратегії гуманітарної безпеки.

Ключові слова: нормативно-правові акти, Стратегічні документи, гуманітарна сфера, законодавство, національна безпека.

Вступ. Формальна визначеність права досягається за допомогою термінів та правових дефініцій. На жаль, сучасне законодавство у сфері гуманітарного розвитку української держави не відрізняється достатнім термінологічним опрацюванням, наявністю ясних і точних визначень. Так, дефініція «гуманітарне забезпечення» повинна відображати особливості права на гуманітарний розвиток кожної людини, яке входить до єдиної системи соціальних прав, враховувати роль та участь всіх суб'єктів у їхньому існуванні та реалізації. Усі три аспекти, задіяні у формуванні прав, мають отримати закріплення у названому визначенні. Термін «гуманітарне забезпечення» є носієм відповідного поняття.

Стан наукової розробки проблеми. Гуманітарна сфера країни та особливості її належного адміністративно-правового забезпечення завжди привертала увагу вітчизняних вчених-правознавців, серед яких найбільше підґрунтя для формування концептуальних засад публічно-правового забезпечення гуманітарного розвитку українського суспільства зробили Ю.В. Климчук, В.І. Дяченко, І.В. Чеховська, О.В. Захарова, Н.Б. Новицька, В.О. Морозова, В.В. Карлова, О.А. Задихайло, І.Г. Ігнатченко, Ю.В. Якимець, В.С. Шестак, Ю.Л. Юринєць та інші вчені. Попри вагому теоретичну та практичну значущість наукових праць, їх фрагментарність і неповний аналіз системності й цілісності у формулюванні концептуальних засад державної політики України в гуманітарній сфері унеможливили висвітлення всіх особливостей адміністративно-правового забезпечення її формування та реалізації.

Мета статті. Цими передумовами зумовлюється актуальність статті та необхідність з'ясування сутності та значення адміністративно-правового забезпечення в реалізації державної політики гуманітарного напрямку.

Виклад основного матеріалу. Реалізація державного впливу в гуманітарній сфері ускладнюється наразі бюрократичною термінологічною плутаниною, розбіжністю її розуміння у документах стратегічного планування, адже й досі не має чіткого визначення терміну «гуманітарний». Часто можна чути абсолютно різні визначення цього поняття, при цьому як в соціологічній, політичній, так і юридичній науковій літературі.

«На сьогодні, – відзначає С. Горбатюк, – в державному управлінні не сформовано єдиної концепції розвитку державної гуманітарної політики як цілісної, багаторівневої, багатофункціональної, багатосуб'єктної системи, що забезпечує нову якість соціогуманітарного розвитку і безпеки через активізацію людського капіталу і людського розвитку. Про це свідчить сучасний стан управлінської практики, коли державна гуманітарна політика характеризується сегментарністю, відсутністю глибокого аналізу взаємозв'язків і взаємовпливів її різних складових, що загалом визначають системність, послідовність, повноту та довершеність процесів її формування та реалізації» (Горбатюк, 2018).

У спеціалізованих документах термін «гуманітарний» розкривається досить докладно, проте це не позбавляє цих визначень понятійного хаосу. Проблема полягає, перш за все, у відсутності загального усвідомлення важливості відображення гуманітарної складової в стратегічних документах розвитку країни і, насамперед, забезпечення її національної безпеки. Мова йде про такі важливі «безпекові» нормативно-правові акти як Закон України «Про національну безпеку України» та Стратегію національної безпеки України,

в яких гуманітарній проблематиці відведено другорядну роль. Взагалі за роки незалежності склалося хибне сприйняття гуманітарної сфери як «непріоритетного» чинника забезпечення національних інтересів української держави.

Так, якщо у попередньому Законі України від 19 червня 2003 р. «Про основи національної безпеки» хоча б згадувалася у статтях 7 та 8 гуманітарна проблематика, то у новому Законі України «Про національну безпеку України» (Про Національну безпеку України, 2018) взагалі відсутня будь-яка згадка про гуманітарну царину (гуманітарну безпеку, гуманітарний розвиток, гуманітарний простір, гуманітарні загрози, гуманітарні інтереси тощо). На відміну від останнього у Законі України від 19 червня 2003 р. «Про основи національної безпеки» у статті 7 було визначено загрози національним інтересам і національній безпеці України, зокрема у соціальній та гуманітарній сферах, серед яких: «невідповідність програм реформування економіки країни і результатів їх здійснення визначеним соціальним пріоритетам; неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення; криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення; поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб; загострення демографічної кризи; зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства; прояви моральної та духовної деградації суспільства» (Про основи національної безпеки, 2003) тощо.

Не відрізняється досконалістю у цьому питанні і Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 (Стратегія національної безпеки України, 2015), в якій серед основних цілей з-поміж іншого було зазначено «забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку». Вказано також, що досягнення визначених цілей потребує «якісно нової державної політики, спрямованої на ефективний захист національних інтересів в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах». Проте в чому саме полягає ця «нова якість» – не конкретизується. Так само не наводиться перелік національних інтересів у гуманітарній сфері, які передбачають «забезпечення захищеності культурних, освітніх, наукових, духовно-релігійних та інших життєво важливих інтересів українського народу в гуманітарній сфері (особи, громадянського суспільства, держави) від внутрішніх загроз і зовнішнього втручання та включає систему суспільно-політичних заходів, яка забезпечує цю захищеність» (Чупрій, 2013).

Окреслюючи сутність поняття «національний інтерес» Ф. Краточвіл зазначав, що дану категорію потрібно розглядати розмежовуючи від громадських інтересів, під якими доцільно розуміти ту сукупність прав та законних інтересів, які регулюються нормативно-правовими актами в державі та визначають її внутрішню політику (Kratochwil, 1982: 13). На думку науковця, поняття «національний інтерес» відноситься виключно до сфери зовнішньої політики держави та має застосовуватися лише для підвищення рівня та захисту інтересів суспільства, громадян, окремих індивідів від внутрішніх подразників (Копанчук, 2017).

Саме реальні чи потенційні чинники та явища, які ускладнюють або унеможливають реалізацію національних інтересів в гуманітарній сфері і створюють небезпеку для суверенітету нації та свободи громадянина, а також для цілісності, стабільності і прогресивного розвитку Української держави як рівноправного члена світової спільноти, наразі є реальними загрозами гуманітарній безпеці України, як однієї зі складових національної безпеки держави (Чупрій, 2013) та передумови до адміністративно-правового забезпечення гуманітарних процесів країни і відповідно формування та реалізації державної політики в названій сфері.

Національні інтереси в гуманітарній сфері формуються у неспівпадаючих повністю між собою соціальних та політичних структурах; існує складний взаємозв'язок індивідуальних і групових інтересів різного порядку. Співвідношення цих інтересів, їх взаємодія та конкуренція створюють як стійку рівновагу, так і деяку домовленість, або правила гри, що дозволяють суспільству досягати реалізації своїх політичних цілей, не порушуючи одночасно і внутрішнього балансу, і займаного становища у зовнішньому світі. У широкому сенсі національні інтереси – це обумовлена внутрішнім та міжнародним становищем країни сукупність усвідомлених потреб особистості, суспільства та держави в сталому та безпечному розвитку. Це насамперед зміцнення суверенітету і незалежності України, побудова консолідованої української політичної нації, ефективне та соціально орієнтоване державне управління гуманітарними процесами, зміцнення науково-технологічного потенціалу та забезпечення інноваційного розвитку держави з метою досягнення належного рівня конкурентоспроможності України на світовій арені тощо (Чупрій, 2013).

Фрагментарним є і відображення гуманітарних загроз у тексті Стратегії. Згадуються лише «інформаційно-психологічна війна, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу» (п. 3.1), «ведення інформаційної війни проти України» та «відсутність цілісної комунікативної політики держави, недостатній рівень медіа-культури суспільства» (п. 3.6). Серед основних напрямів державної політики національної безпеки України (розділ 4) забезпечення гуманітарної безпеки відсутнє. Є лише забезпечення інформаційної безпеки (п. 4.11), серед пріоритетів якого наведено й окремі елементи інших секторів гуманітарної сфери, зокрема політики національної пам'яті та ідентичності («захист національних цінностей та зміцнення єдності українського суспільства») та освітньої політики («упровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури») (Стратегія національної безпеки України, 2015).

Саме певний набір світоглядно-ціннісних орієнтацій є соціокультурною основою сфери забезпечення безпеки суспільства та лежить в основі формування загальнонаціональної ідентичності як одного з основних

факторів, що консолідують і інтегрують суспільство. У такому контексті діяльність уповноваженої публічної адміністрації щодо протидії загрозам в гуманітарній сфері має бути спрямована на захист факторів, що забезпечують збереження та розвиток культурної самобутності нації, адже це завдання є одним із основних напрямків гуманітарної політики сучасної держави.

Слід також додати, що на сьогодні найважливішими чинниками впливу на формування безпечного гуманітарного простору, захищеного від різного роду загроз, та безпечного розвитку соціальної системи країни є:

Слід також додати, що на сьогодні найважливішими чинниками впливу на формування безпечного гуманітарного простору, захищеного від різного роду загроз, та безпечного розвитку соціальної системи країни є:

- стійка тенденція зростання ролі екологічних факторів у житті людства;
- все більше усвідомлення економічної сутності та природи проблем, які накопичилися в біосфері та вимагають для успішного їх вирішення спільних зусиль світової спільноти, тобто певного рівня співробітництва в системі міжнародних відносин;
- необхідність подальшого пізнання та обліку при розробці стратегії безпечного розвитку того чи іншого суспільства еволюційних законів функціонування та розвитку природи та суспільства;
- важливість вибору такої стратегії національного розвитку, за якої досягається гармонізація екологічних, соціальних, економічних, політичних та гуманітарних взаємовідносин та співвідношень;
- всебічний облік не лише культурно-історичних особливостей національного розвитку, а також основних параметрів міжнародної безпеки, вплив яких часто є визначальним під час вирішення проблем забезпечення національної безпеки (тобто обліку реалій суперечливого, але загалом досить взаємозалежного розвитку країн світу);
- суперечливість, взаємозалежність та тенденція зростання динаміки змін загальнолюдських, національних, класових, групових та особистісних інтересів, а в деяких випадках і ціннісних орієнтацій, які дедалі більше знаходять свій прояв на регіональному та глобальному рівні міжнародних відносин (Ситник, 2012).

Виходячи з цього, з урахуванням досвіду та наявних напрацювань, виділяється п'ять пріоритетів стратегії гуманітарної безпеки: 1) система індивідуальної безпеки для захисту людського життя вимагає оперативного втручання та всебічної співпраці всіх суб'єктів та учасників внутрішньої політики України у процесі вироблення рішень щодо її оптимізації; 2) ініціативи у сфері гуманітарної безпеки мають широкий, публічний характер (включаючи можливість звернення до міжнародних акторів, взаємодії з ними); 3) пріоритетне завдання експертної спільноти полягає в оцінці людських «витрат» стратегій безпеки, розвитку країни та пошуку нового змісту; 4) стратегія безпеки має бути тісно інтегрована у загальнонаціональну практику підтримки прав особистості, демократії та розвитку; 5) зростаючу роль у просуванні гуманітарної безпеки відіграють неурядові організації та некомерційні партнерства – структури громадянського суспільства та публічної (суспільної та політичної) експертизи.

Подолання очевидних загроз в гуманітарній сфері передбачає активну позицію держави, спрямовану забезпечення інституційного розвитку інститутів громадянського суспільства в частині:

- виявлення та оцінки вогнищ потенційної соціальної небезпеки, реальних ризиків та загроз розвитку особистості, пошуку та пропозиції форм, механізмів підвищення статусу гуманітарної безпеки;
- розробки та просування соціальних програм та колективних проєктів, спрямованих на підвищення якості життя людей, суспільства, якості політичного процесу;
- методичної та організаційної підтримки міждисциплінарних робіт, які об'єктивно досліджують взаємозв'язок між безпекою та розвитком, еволюцією людського капіталу та громадянської активності в Україні, передову практику управління людськими ресурсами, соціального партнерства, взаємодії на різних рівнях та власне сучасної гуманітарної діяльності;
- налагодження системи регулярного експертного визначення соціальної ефективності організаційно-технічних проєктів, програм, що пропонуються НУО інновацій, що ініціюють включення концепції гуманітарної безпеки до офіційних документів внутрішньополітичного планування (що, крім іншого, вже призвело до необхідності освоєння поряд далекоглядних громадських організацій функції або нового виду політичної комунікації – щодо зв'язків з органами державної влади, або GR).

На сьогодні, як слушно наголошує Л.В. Сергієнко, «гуманітарні ризики підсилюються характерним рівнем «латентності», адже прояви гуманітарної небезпеки (кризи) прослідковують не відразу, а гуманітарна криза є наслідком довготривалого ігнорування гуманітарних проблем (наприклад, мовних, освітніх, наукових, культурних, релігійних, міжконфесійних чи етнічних, проблем патріотичного виховання тощо), які більшістю вважаються не важливими саме в той чи інший період» (Сергієнко, 2019: 172). Водночас, визначення сучасних пріоритетів держави та запитів суспільства у розрізі ідентифікованих складових державної гуманітарної політики, на думку вченого, дозволяє оцінити рівень ефективності державного управління у даній сфері з позицій його відповідності сучасним запитам суспільства, в цілому, та окремої особистості, зокрема, як основних користувачів державно-управлінських продуктів (Сергієнко, 2019: 172).

Ще меншою увагою до гуманітарної складової розвитку українського суспільства відзначається Стратегія національної безпеки України «Безпека людини - безпека країни», затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, де лише двічі вказується про необхідність вжиття заходів щодо поліпшення гуманітарного напрямку розвитку українського суспільства. Зокрема, по-перше, вказується що реалізація пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки забезпечуватиметься за напрямом «здійснення міжнародно-правових, політико-дипломатичних, безпекових, гуманітарних

та економічних заходів, спрямованих на припинення російською федерацією незаконної окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь»; по-друге, у п. 46 зазначається, що з метою реалізації конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності покарання держава зобов'язується «рішуче протистояти гуманітарній агресії, розвивати українську культуру як основу консолідації української нації та зміцнення її ідентичності» (Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», 2020). І в першому, і в другому випадку термін «гуманітарний» розкривається доволі бідно, не розкриваючи сутності та змісту конкретних гуманітарних заходів забезпечення національної безпеки. Вводиться новий термін «гуманітарна агресія», проте до нього не дається жодного конкретного пояснення структурних умов та шляхів протидії відповідним ганебним явищам.

Власне Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, фактично є основою для розроблення стратегічних документів щодо планування у сферах національної безпеки і оборони, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації (серед яких, наприклад, Стратегія людського розвитку, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегія економічної безпеки, Стратегія енергетичної безпеки та ін.). Однак стратегічне планування розвитку гуманітарної сфери української держави зазначений документ не визначає. Більше того, жодна із стратегій національної безпеки української держави відводить гуманітарній сфері та її розвитку другорядну роль, адже документи, що визначають термін «гуманітарний», багато в чому суперечать один одному, у них відсутня єдина стратегічна лінія, яка визначається єдиною стратегічною метою.

Зміст багатьох документів стосовно безпеки в гуманітарній сфері носить декларативний характер, при цьому у них не акцентується значимість загроз, викликів, джерел безпеки національно-культурному розвитку держави, регіонів зокрема (Баюк, 2018).

Висновки. Таким чином, визначальна роль у сфері регулювання гуманітарних відносин належить державі, адже саме вона і безпосередньо її політика, побудована в основному на використанні публічно-правових механізмів, є індикатором соціально-економічного розвитку українського суспільства, чинником та інструментом створення умов гуманітарного розвитку кожної людини та суспільства в цілому, забезпечення достойного життя, реалізації кожним конституційно закріпленого права на освіту, інформацію, медичне забезпечення, соціальний захист та охорону моральних цінностей, отримання культурних послуг тощо.

Водночас, актуальність реалізації політики України в гуманітарній сфері зумовлюється тим, що її складники – відповідні напрями реалізації державної політики в освітній, науковій, культурній, молодіжній та інших вагомим для суспільства сферах – є вагомими чинниками зміцнення національної ідентичності, консолідації суспільства, посилення обороноздатності країни, утвердження національних і європейських ціннісних засад, забезпечення умов для прискорення соціально-економічного розвитку України. При цьому головними завданнями публічного адміністрування в названій сфері є гуманізація та гуманітаризація суспільства, модернізація економіки, досягнення європейських стандартів життя.

Забезпечення реалізації таких завдань цілком залежить від ефективності адміністративно-правового забезпечення гуманітарної сфери держави, як напряду від якого залежить загальне благополуччя населення (матеріальний достаток), загальний рівень здоров'я громадян, економічне зростання, інтелектуальний рівень та рівень освіченості громадян і суспільства. Тому гуманітарна сфера має розглядатися як головний пріоритет державного впливу та основний об'єкт застосування засобів управлінського (адміністративно-правового) спрямування уповноваженої публічної адміністрації в механізмі формування та реалізації відповідної гуманітарної політики, стати її пріоритетною ціллю та фінансуватися відповідно, а не за «залишковим» принципом. Цей різновид державної політики можна сміливо казати є системою правових, організаційних і регулятивно-контрольних заходів з управління соціально-гуманітарними процесами суспільства, сформованою не лише на певному історичному етапі під впливом об'єктивних законів суспільного розвитку, але й виступаючи як обов'язковий елемент управлінської діяльності суспільства й держави, її найважливішою галуззю (нематеріального характеру), де конструюється бажаний стан гуманітарної сфери, що і виступає її основним об'єктом.

Список використаних джерел:

1. Баюк М.І. Політика гуманітарної безпеки в Україні: регіональний аспект. 2018. URL: <https://www.ndifp.com/1554/>
2. Горбатюк С. Концептуалізація моделі гуманітарної політики в Україні на сучасному етапі реформ. *Ефективність державного управління*. 2018. № 2. С. 80–90.
3. Копанчук О.Є. Концептуалізація національних інтересів у сфері міжнародних відносин. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1608>
4. Про Національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII.
5. Про основи національної безпеки: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV.
6. Сергієнко Л.В. Гуманітарна політика України: ідентифікація складових, об'єктів, суб'єктів та пріоритетів. *Вісник Житомирського державного технічного університету*. 2019. № 2 (88). С. 162–173.
7. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): Підручник К.: НАДУ, 2012. 544 с.
8. Стратегія національної безпеки України : затверджено Указом Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015.
9. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини - безпека країни», затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.

10. Чупрій Л. Концептуальні засади політики національної безпеки Української держави в гуманітарній сфері. *Політичний менеджмент*. 2013. № 1–2. С. 35–41.
11. Kratochwil F. On the Notion of «Interest» in International Relations. *International Organization*, 1982. Vol. XXXIV. P. 13–25.

References:

1. Baiuk, M.I. (2018). Polityka humanitarnoi bezpeky v Ukraini: rehionalnyi aspekt [Humanitarian security policy in Ukraine: regional aspect]. URL: <https://www.ndifp.com/1554/> [in Ukrainian].
2. Horbatiuk, S. (2018). Kontseptualizatsiia modeli humanitarnoi polityky v Ukraini na suchasnomu etapi reform [Conceptualization of the humanitarian policy model in Ukraine at the current stage of reforms]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*. № 2. pp. 80–90. [in Ukrainian].
3. Kopanchuk, O.Ie. (2017). Kontseptualizatsiia natsionalnykh interesiv u sferi mizhnarodnykh vidnosyn [Conceptualization of national interests in the field of international relations]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1608> [in Ukrainian].
4. Pro Natsionalnu bezpeku Ukrainy [On the National Security of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII. [in Ukrainian].
5. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky [On the basics of national security]: Zakon Ukrainy vid 19 chervnia 2003 roku № 964-IV. [in Ukrainian].
6. Serhiienko, L.V. (2019). Humanitarna polityka Ukrainy: identyfikatsiia skladovykh, obektiv, subektiv ta prioritetiv [Humanitarian policy of Ukraine: identification of components, objects, subjects and priorities]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*. № 2 (88). pp. 162–173. [in Ukrainian].
7. Sytnyk, H.P. (2012). Derzhavne upravlinnia u sferi natsionalnoi bezpeky (kontseptualni ta orhanizatsiino-pravovi zasady) [State management in the sphere of national security (conceptual and organizational and legal foundations)]: Pidruchnyk K. : NADU. 544 p. [in Ukrainian].
8. Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [National security strategy of Ukraine]: zatverdzheno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 26 trav. 2015 r. № 287/2015. [in Ukrainian].
9. Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy «Bezpeka liudyny – bezpeka krainy» [The national security strategy of Ukraine "Human security - the security of the country"], zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku № 392/2020. [in Ukrainian].
10. Chuprii, L. (2013). Kontseptualni zasady polityky natsionalnoi bezpeky Ukrainiskoi derzhavy v humanitarnii sferi [Conceptual foundations of the national security policy of the Ukrainian state in the humanitarian sphere]. *Politychnyi menedzhment*. № 1–2. pp. 35–41. [in Ukrainian].
11. Kratochwil, F. (1982). On the Notion of «Interest» in International Relations. *International Organization*. Vol. XXXIV. pp. 13–25. [in English].